

Співробітництво України з Міжнародним валютним фондом: стан та перспективи розвитку

Проаналізовано міжнародні аспекти співпраці України з Міжнародним валютним фондом в умовах розвитку економіки.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд, спеціальні права запозичення, системна трансформаційна позика, державний борг, Програма стенд-бай.

Однією з важливих науково-практичних проблем, що постали перед вітчизняною фінансовою наукою та потребують невідкладного вирішення, є розроблення науково обґрунтованої концепції та ефективної стратегії співпраці України з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ). На жаль, існують певні перешкоди на шляху фінансової стабілізації та економічного зростання України, зумовлені дефіцитом фінансових ресурсів. Одним із реальних інструментів пом'якшення фінансових проблем та поживлення фінансової кон'юнктури у країні в цілому є зовнішні запозичення. У зв'язку з цим аналіз нових напрямів у розвитку співпраці з МВФ є необхідним як з наукового, так і з практичного погляду.

Соціально-економічну природу і теоретичні основи міжнародних кредитних відносин досліджували такі науковці, як Г. Климко, Ю. Ковбасюк, Ю. Пахомов, В. Сіденко, В. Степаненко, В. Хорошковський, А. Шаповалов та ін. Однак тенденції розвитку співробітництва нашої країни з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема етапи реформування економічної та фінансової політики уряду України, наразі досліджені недостатньо.

Метою статті є аналіз стану та перспектив співробітництва України з МВФ.

Необхідність в організації, яка могла б акумулювати фінансові ресурси світу та надавати їх за необхідності окремим країнам, назріла під час Великої депресії, що вразила світову економіку в 1930-ті роки. Після численних переговорів, що проходили у важких умовах воєнного часу, міжнародна спільнота погодилась із формуванням кредитної системи та організації для контролю за нею. Кінцеві переговори про створення Міжнародного валютного фонду відбулись у м. Бреттон-Вудс (Нью-Гемпшир, США) у липні 1944 р. за участю представників 44-х країн, прийняті історичні документи називають Бреттон-Вудською угодою. У травні 1946 р. МВФ почав свою діяльність у Вашингтоні у складі 39-ти країн. У теперішній час до складу МВФ входить 186 країн.

Відповідно до установчих документів, МВФ має такі цілі:

- сприяти міжнародному співробітництву, забезпечуючи механізми консультацій і співробітництва для вирішення монетарних проблем;

- забезпечувати збалансоване зростання міжнародної торгівлі, збільшуючи таким чином рівень зайнятості та підвищуючи рівень реальних доходів, удосконалюючи виробничі потужності;

- підтримувати стійкість валютних курсів та чіткість обмінних операцій, запобігати невинуватій девальвації національних грошових одиниць;

- прискорювати становлення багатосторонньої системи платежів для поточних операцій;

- діяти у напрямі зняття обмежень на обмін валют, що заважає нормальній торгівлі;

- уможливити тимчасовий доступ до загальних ресурсів членам організації, щоб дати їм можливість збалансувати платіжні баланси без упрощення механізмів, які загрожуватимуть національному чи міжнародному добробуту;

- зменшити тривалість і величину незбалансованості платіжного балансу.

Основними функціями МВФ є: здійснення нагляду за узгодженою системою впорядкованого обміну національних валют; надання кредитів своїм членам на реорганізацію економіки для встановлення більш ефективного співробітництва; надання додаткових послуг країнам-членам (підвищення кваліфікації персоналу, технічна допомога у спеціалізованих сферах, інформаційне обслуговування тощо).

Вищим органом МВФ є Рада директорів, що складається з представників країн-членів (як правило, міністр фінансів чи представник центрального банку разом із заступником), які призначаються на 5 років та збираються на сесії один раз на рік. До виключного відання Ради належать питання: визначення умов надання позик та прийняття нових членів, призупинення членства, перегляд квот, зміна валютних паритетів, укладення домовленостей про співробітництво з іншими міжнародними організаціями. Рішення ухвалюються простою чи кваліфікованою більшістю голосів, залежно від важливості питання. За поточні справи Фонду відповідає Виконавча рада. Вона складається з Директора-розпорядника (Голова Ради)

та 24-х виконавчих директорів, які призначаються кожні два роки; вісім з них – країнами-членами, що мають найбільші квоти (США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Росія, Китай та Саудівська Аравія), решта обираються від груп країн із дотриманням принципів регіонального представництва. Виконавча рада проводить не менше трьох засідань на тиждень. Рішення члени Ради зазвичай ухвалюють консенсусом. Директор-розпорядник не має права голосу, за винятком випадків, коли голоси інших членів розподіляються порівну і необхідний вирішальний голос [3].

Виконавча рада займається широким колом стратегічних, оперативних та адміністративних питань, включаючи моніторинг політики країн-членів щодо обмінних курсів, надання фінансової допомоги країнам-членам, проведення консультацій та підготовку комплексних досліджень нагальних проблем світової економіки. Директор-розпорядник (за традицією – представник Європи) призначається Виконавчою радою. Він керує поточною діяльністю Фонду та відповідає за організацію роботи, призначення та звільнення персоналу, який налічує близько 2600 осіб з 122-х країн.

Міжнародний валютно-фінансовий комітет (трансформований у вересні 1999 р. із Тимчасового комітету) складається з 24-х членів (керуючі Фонду, міністри та інші посадові особи рівноцінного рангу). Комітет збирається двічі на рік. До його функцій належать: підготовка доповідей Раді керуючих з питань керівництва та функціонування міжнародної валютної системи та внесення пропозицій щодо поправок до Статуту Фонду. Взаємодія МВФ з його країнами-членами відбувається через регіональні департаменти: 1-й та 2-й Європейські, Африканський, Середнього Сходу, Центральної та Південно-Східної Азії, а також Тихоокеанського регіону.

Валютою МВФ є спеціальні права запозичення (далі – СПЗ), міжнародні резервні активи, що були створені МВФ у 1969 р. з метою задоволення довгострокових глобальних потреб у забезпеченні фінансових ресурсів. СПЗ доповнюють існуючі міжнародні резерви та розподіляються між країнами-членами для поповнення їх активів. Вартість СПЗ визначається щоденно на основі ринкового обмінного курсу чотирьох валют: долара США, євро, японської єни та фунта стерлінгів. До введення євро (1 січня 1999 р.) до кошику СПЗ входили окремо німецька марка та французький франк. Статутний капітал формується за рахунок внесків країн-членів, кожна з яких зазвичай сплачує приблизно 25% своєї квоти у СПЗ чи у валюті інших членів, що визначаються МВФ за їх згодою, а решта 75% – у своїй національній валюті [4]. Після ухвалення у січні 1998 р. рішення про Одинадцятий загальний перегляд квот до 212 млрд. СПЗ статутний капітал МВФ складає 208 млрд. СПЗ (близько 281 млрд. дол. США). Ста-

ном на 28.02.2010 р. загальний обсяг квот складає 229,29 млрд. СПЗ (309,82 млрд. дол. США).

Голоси між країнами-членами у керівних органах МВФ розподіляються, виходячи з розмірів квот. Кожний член має 250 базових голосів плюс один голос на кожні 100000 СПЗ своєї квоти. Найбільші квоти мають США – 17,09% капіталу, Японія – 6,12%, ФРН – 5,98%, Велика Британія та Франція – по 4,94%. Квота Росії – 5 млрд. 945,4 млн. СПЗ, що становить близько 2,79% усього капіталу МВФ. Частка України в статутному капіталі МВФ становить 0,63% – 1 млрд. 372 млн. СПЗ (2049 млн. дол. США) [2].

18 вересня 2006 р. Рада директорів прийняла Резолюцію щодо квот і голосування у МВФ, яка започаткувала Тринадцятий перегляд квот та голосів. Реформа мала на меті встановити відповідність квот та розподілу голосів змінам у реаліях світової економіки, збільшуючи представництво економік, що швидко розвиваються, і водночас надати країнам з низькими доходами більше можливостей щодо участі у прийнятті рішень МВФ.

Перший етап реформи було здійснено у 2007 році, коли Китаю, Південній Кореї, Мексиці та Туреччині було збільшено їх квоти в МВФ. У зв'язку з цим збільшенням квота України у статутному капіталі Фонду зменшилася з 0,64% до 0,63%.

Пакет реформ від квітня 2008 року був більш далекоглядним та містив такі елементи:

- 1) нову формулу обчислення квот;
- 2) збільшення розміру спеціальних квот (квоти, що визначаються для конкретної ситуації) для деяких країн – членів МВФ за новою формулою обчислення квот. Це стосується 54-х країн, квота яких була меншою за їх внесок;
- 3) триразове збільшення кількості базових голосів країн-членів (з 250-ти до 750-ти голосів) шляхом рівномірного розподілу 5,502% сукупних голосів країн-членів (194 члени) з метою підвищення ролі країн із низьким рівнем доходу та країн, рівень квоти яких нижчий за середній;
- 4) надання ресурсів / коштів з метою введення додаткової посади заступника виконавчого директора для двох африканських груп, представлених у Виконавчій раді МВФ;
- 5) перегляд / зміна квоти і права голосу раз на п'ять років.

У рамках запланованого реформування обговорювалося декілька варіантів розрахунку квот. Концептуально важливим було не допустити падіння частки перехідних економік, нових ринкових економік та економік країн, що розвиваються, у сукупній квоті МВФ. Це можливо зробити шляхом використання у формулі розрахунку квот країн – членів МВФ показника ВВП за паритетом купівельної спроможності або іншим способом, що дозволить зберегти позицію цих країн у Фонді. З цією метою МВФ обрав підхід до реформування квот, згідно з яким у формулі розрахунку квот 50%

займатиме ВВП, 40% якого буде обчислено за паритетом купівельної спроможності, 30% – показник, що характеризує відкритість економіки, 15% – індикатор варіабельності поточного рахунку та 5% – резерви. Також у формулі враховано показник компресії – 0,95, що відповідає інтересам країн, економіки яких швидко розвиваються, нових ринкових економік і країн з перехідною економікою.

Для набуття чинності пакету реформ необхідно, щоб 111 країн-членів, що представляють як мінімум 85% від загальної кількості голосів, ухвалили зміни (поправок) щодо голосів та участі. 1 квітня 2009 р. Верховна Рада України ратифікувала Закон України “Про прийняття Поправок до Статей Угоди Міжнародного валютного фонду”. Наразі Україна має другу за величиною квоту у групі країн-членів на чолі з Нідерландами, що складає, як було вказано вище, 0,63% від загальної квоти. Завдяки цьому Україна залишає за собою посаду заступника виконавчого директора МВФ від зазначеної групи країн.

Україна стала членом МВФ 3 червня 1992 року (відповідно до Закону України від 03.06.1992 р. № 2402-ХІІ “Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій”). Згідно зі Статутом МВФ, кредити Фонду спрямовуються на підтримку курсу національної валюти, міжнародних резервів держави та активних позицій платіжного балансу. Україна як повноправний член МВФ здійснює щорічні консультації щодо стану валютного регулювання за статтею IV Статуту МВФ, упровадження статистичних та фінансових стандартів та отримання технічної допомоги. Отримувачами кредитів МВФ є центральні банки країн, що зараховують кошти у свої міжнародні резерви та використовують їх виключно для інтервенцій на валютному ринку за визначеними цілями [1].

Слід зазначити, що для кожної держави – члена МВФ встановлюється квота, визначена у спеціальних правах запозичення. Розмір квоти країн-членів визначається Радою керуючих на основі ролі держави у світовій економіці. Внесок кожної країни-члена дорівнює її квоті та виплачується Фонду у повному розмірі через відповідну організацію – депозитарій. Від розміру квот залежить обсяг ресурсів Фонду. Не рідше ніж раз на п'ять років Рада керуючих проводить загальний перегляд квот, вносить пропозицію щодо зміни їх розміру, якщо вважає це доцільним. Рада керуючих також має право (якщо вважає це доцільним) розглянути в будь-який час можливість зміни квоти будь-якої країни-члена за її вимогою.

Активна співпраця України з МВФ розпочалась у жовтні 1994 року з розробки Урядом разом з експертами цієї організації програм макроекономічної

стабілізації та реформування економіки. За роки співробітництва України з МВФ (1994–2010 рр.) отримано близько 10,009 млрд. СПЗ, що станом на 01.01.2011 р. становить майже 14,89 млрд. дол. США кредитних ресурсів.

Протягом 1994–2002 рр. Україною від МВФ було отримано близько 3,009 млрд. СПЗ (4,29 млрд. дол. США кредитних ресурсів) за програмами системної трансформаційної позики (STF), стенд-бай та розширеного фінансування (EFF), що було зумовлено девальвацією курсу національної валюти, слабкістю резервів НБУ та платіжного балансу. Протягом 2008–2009 рр. у рамках Програми стенд-бай було отримано близько 7 млрд. СПЗ кредитних ресурсів, що складає майже 10,6 млрд. дол. США. Крім того, у серпні – вересні 2009 року Україна як член МВФ отримала кошти на свій рахунок авуарів у рамках загального та спеціального розподілів на загальну суму 1,309 млрд. СПЗ. У листопаді – грудні 2009 року на виконання рішення Кабінету Міністрів України Міністерство фінансів зверталось до МВФ з вимогою про конвертацію зазначених фінансових ресурсів. За результатами проведеної роботи було залучено 1,228 млрд. СПЗ (приблизно 2 млрд. дол. США).

За результатами щорічного засідання регіональної групи країн – членів МВФ та Світового банку (далі – СБ), що відбулося 5 лютого 2010 р. у м. Гаага (Нідерланди), позиція України щодо управлінських реформ у рамках МВФ та СБ є такою: подальші реформи щодо квот у рамках МВФ та СБ не повинні створювати дисбаланс з огляду на роль у цьому процесі країн, що динамічно розвиваються, зокрема країн із перехідною економікою, які є членами регіональної групи. Крім того, українською стороною було запропоновано розглянути пропозицію, суть якої полягає в тому, що квоти для країн з перехідною економікою з нестабільним платіжним балансом не повинні переглядатись у бік їх зменшення. Водночас було наголошено, що перерозподіл квот на користь недостатньо представлених країн за рахунок нових ринкових економік, які наразі є перепредставленими (тобто їх квота перевищує внесок), є несправедливим та таким, що не відповідає ідеології та місії МВФ і СБ щодо підтримки та сприяння розвитку [2].

У співробітництві України з МВФ у межах кредитних програм можна виділити кілька етапів. На першому етапі (1994–1995 рр.) Україні було надано фінансову допомогу у формі системної трансформаційної позики сумою 498,7 млн. СПЗ (763,1 млн. дол. США) для підтримки платіжного балансу країни. Через невиконання Україною ряду умов програму було завчасно завершено, при цьому з боку МВФ за програмою не надано залишків кредитування на суму 900 млн. дол. США.

Упродовж другого етапу (1995–1998 рр.) Україна отримала від МВФ кредити загальною сумою 1318,2 млн. СПЗ (1935 млн. дол. США) за трьома

річними Програмами стенд-бай. Головною метою надання цих кредитів була підтримка курсу національної валюти та фінансування дефіциту платіжного балансу України.

Третій етап (1998–2002 рр.) характеризується впровадженням Програми розширеного фінансування, що передбачала надання Україні кредиту загальною сумою 2,6 млрд. дол. США. У грудні 2000 р. термін дії Програми було продовжено до вересня 2002 р., але МВФ так і не надав Україні залишкової суми кредитів через визнання висновків останнього перегляду ходу виконання програми негативними. Таким чином, у рамках Програми EFF Україна отримала 1591,0 млн. дол. США, які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України.

Четвертий етап охоплює 2004–2005 рр. Після завершення співробітництва за Програмою EFF Уряд України для подальшого співробітництва з МВФ на безкредитній основі обрав попереджувальну Програму стенд-бай.

11 березня 2004 року Прем'єр-міністром України В. Януковичем та Головою Національного банку України С. Тігіпком було підписано Лист Кабінету Міністрів України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду про наміри економічної політики на 2004 рік та додатки до нього, що містять перелік попередніх заходів, критеріїв ефективності та індикативних цілей на період до грудня 2004 року (ці матеріали були схвалені Урядовим комітетом економічного розвитку та з питань європейської інтеграції і Кабінетом Міністрів України) [1].

29 березня 2004 року Рада директорів МВФ затвердила програму “Попереджувальний стенд-бай” для України, за якою передбачалася можливість отримати кредит на суму 411,6 млн. СПЗ, що є еквівалентом приблизно 600 млн. дол. США. За досягнутими домовленостями, Україна мала право на отримання кредиту у випадку, якщо в країні погіршиться платіжний баланс або стан валютних резервів. Програма “Попереджувальний стенд-бай” також мала спрямовуватися на забезпечення поступової трансформації відносин між Україною та МВФ до безкредитних. Строк дії угоди, підписаної на 12 місяців, закінчився відповідно до її умов [1].

Наступним етапом (2005–2006 рр.) стали безкредитні відносини між Україною та МВФ. При цьому співробітництво було зосереджено на наданні технічної допомоги, спрямованої на усунення загроз стабільності та вирішення проблем, пов'язаних з макроекономічною, грошовою, валютною, податковою та бюджетною політикою. У середньостроковій перспективі таке співробітництво може також включати надання технічної допомоги з питань, пов'язаних з боргом, тіншовою економікою та прогнозуванням.

Протягом цього етапу технічні місії МВФ кілька разів відвідували Україну з метою надання Урядові допомоги у різних сферах, у тому числі щодо управління державним боргом та фінансово-бюджетної політики. Експерти МВФ на постійній основі були залучені до діяльності Міністерства фінансів України щодо фінансового аналізу та прогнозування, розробки стратегії планування бюджету й контролю над фінансовою стабільністю.

Нинішній етап співробітництва України з МВФ розпочався 5 листопада 2008 р., коли на запит української сторони з метою допомоги Україні у забезпеченні фінансової та економічної стабільності під час фінансово-економічної кризи Рада директорів МВФ у рамках механізму фінансування за надзвичайних умов (EFM) затвердила дворічну Програму стенд-бай (SBA) обсягом близько 16,4 млрд. дол. США (11 млрд. СПЗ), що еквівалентно 802% української квоти у Фонді. У рамках зазначеної програми Україна отримала близько 10,6 млрд. дол. США кредиту. У 2008 та 2009 роках Україною за результатами двох переглядів програми було отримано кошти загальною сумою 7 млрд. СПЗ, частину з яких було зараховано до золотовалютних резервів Національного банку України (3,875 млрд. СПЗ), решту – до Державного бюджету України (3,125 млрд. СПЗ), а саме:

1) кошти першого траншу (4,5 млрд. дол. США) зараховані на рахунок Національного банку України та направлені на регулювання платіжного балансу України, підтримку обмінного курсу гривні та ліквідності банківського сектору;

2) кошти другого траншу (2,8 млрд. дол. США) направлені не лише на підтримку платіжного балансу; частина коштів (1,5 млрд. дол. США) спрямована безпосередньо до Державного бюджету України для фінансування зовнішніх боргових зобов'язань;

3) кошти третього траншу (3,3 млрд. дол. США) в повному обсязі спрямовані на фінансування Державного бюджету України 009 року.

Залучення коштів Національним банком України дозволило уникнути ситуації різкого погіршення стану платіжного балансу, підтримати обмінний курс гривні та забезпечити ліквідність банківського сектору. Залучення коштів Міністерством фінансів відбулося відповідно до законодавства України та згідно з внутрішніми процедурами МВФ (з оформленням відповідних боргових інструментів, упорядкуванням договірно-правових відносин з НБУ та включенням сум заборгованості до складу державного боргу України). Кошти, зараховані до Державного бюджету України, були включені в загальний обсяг фінансування, передбаченого для покриття бюджетного дефіциту в 2009 році, як це було встановлено Законом України “Про Державний бюджет України на 2009 рік”.

Програма SBA була спрямована насамперед на вирішення проблем у фінансовому секторі шляхом:

- 1) підтримки ліквідності та розширення гарантій по депозитах;
- 2) посилення спроможності банківської системи, включаючи державні фонди;
- 3) урегулювання питання боргів домогосподарств та підприємницького сектору.

Також передбачалося зменшення впливу зовнішніх шоків та скорочення рівня інфляції шляхом проведення відповідної макроекономічної

політики. Упровадження Програми сприяло макроекономічній стабілізації, зокрема стабілізації вітчизняної фінансової системи в умовах глобальної кризи довіри на фінансових ринках, зниженню рівня інфляції та структурній перебудові в економіці в умовах погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури.

У період світової фінансово-економічної кризи Україна посіла перше місце за обсягами фінансової допомоги серед країн Східної Європи (табл. 1, за даними [2]).

Таблиця 1

Обсяги фінансової допомоги міжнародних фінансових організацій країнам Східної Європи у 2008–2010 рр.

(млрд. дол. США)

Країна	МВФ	Європейський Союз	Світовий банк	Інші	Усього
Угорщина	15,7	8,4	1,3	0,0	25,4
Україна	25,7	1,3	3,4	2,1	32,5
Латвія	2,4	4,4	0,6	3,3	10,6
Білорусь	3,5	0,3	0,2	1,0	5,0
Сербія	4,0	0,2	0,4	0,0	4,6
Румунія	17,1	6,6	1,3	1,3	26,3
Польща	20,6	0,0	0,0	0,0	20,6
Боснія та Герцеговина	1,6	0,1	0,2	0,1	2,0
Молдова	0,6	0,3	0,3	0,1	2,0
Косово	0,1	0,1	0,1	0,0	0,3
Усього	91,3	21,7	7,7	7,8	128,5

Восени 2008 р. Україна домовилася про залучення кредитів розміром 32,5 млрд. дол. США, зокрема від МВФ – на 25,7 млрд. дол. США, Світового банку – 3,4 млрд. дол. США, ЄС – 1,3 млрд. дол. США, інших організацій – 2,1 млрд. дол. [5]. Також значні обсяги фінансування отримали: Румунія – 26,3 млрд. дол. США, Угорщина – 25,4 млрд. дол. США, Польща – 20,6 млрд. дол. США. Замикають розглянуту десятку країн Боснія та Герцеговина, Косово і Молдова, які отримали незначні обсяги фінансування МВФ за період 2008–2010 рр. Загальний обсяг фінансової допомоги регіону експерти МВФ оцінили в 128,5 млрд. дол. США.

28 липня 2010 року Рада Директорів МВФ ухвалила нову Програму співробітництва для України, що передбачає виділення коштів розміром 10 млрд. СПЗ (15,15 млрд. дол. США, що еквівалентно 728,9% української квоти у Фонді). Програма розрахована на 29 місяців, при цьому 29 липня 2010 року відбулося надходження першого траншу розміром 1,25 млрд. СПЗ (1,89 млрд. дол. США), з яких 1 млрд. дол. США було направлено на покриття дефіциту державного бюджету, а 890 млн. дол. США – у валютні резерви НБУ.

Основною метою надання коштів Фонду є підтримка розробленої владою України програми економічного коригування та реформ у таких чотирьох ключових напрямках:

1) відновлення довіри та досягнення фінансової стабільності шляхом скорочення дефіциту загального сектору державного управління до 3,5% ВВП у 2011 р. та 2,5% у 2012 р., а також неухильного зменшення державного боргу нижче 35% до 2015 року;

2) започаткування реформ для модернізації газового сектору та подолання дефіциту компанії НАК “Нафтогаз України”, починаючи з 2011 року, зокрема за допомогою підвищення тарифів на газ і використання цінових механізмів, які б деполітизували ціноутворення для комунальних підприємств. Закон України “Про принципи функціонування ринку природного газу” спрямований на поліпшення ефективності цієї галузі, насамперед у частині розділення завдань видобутку, транспортування та постачання газу кінцевим споживачам, а також на вирішення проблем допуску на внутрішній ринок газу нових учасників та сприяння інвестиціям у внутрішній газовий сектор [6];

3) відновлення та “захист здоров’я” банків у рамках завершення планів рекапіталізації до кінця 2010 року та посилення нагляду;

4) розробка більш динамічної грошово-кредитної політики з наголосом на внутрішній цінній стабільності у режимі гнучкого валютного курсу, що реалізовуватиметься незалежним Національним банком України.

Продовження співпраці з МВФ є визначальним фактором збереження можливостей фінансування дефіциту бюджету за рахунок порівняно дешевих позик від міжнародних фінансових організацій, зокрема Світового банку та ЄС, умови надання коштів якими є найкращими за вартістю та термінами. Поліпшення фінансового становища розпочалося у 2010 р. і має продовжитись у 2011–2012 рр. завдяки структурним реформам пенсійної системи, суспільного адміністрування і податкової системи. Фінансовий стан газового сектору буде зміцнено, зокрема, шляхом реформи внутрішніх цін, підтриманої іншими багатосторонніми інституціями, що допоможе припинити субсидування енергетики та створити сучасний і життєздатний сектор, водночас захистити вразливі прошарки за допомогою цільових соціальних програм. Реформи також прокладуть шлях до відновлення фінансової системи, підвищення незалежності й відповідальності Національного банку України. Планована рекапіталізація банків і заходи зі зміцнення контролю є важливими для відновлення фінансової стабільності, подолання зростаючих проблем з активами, оскільки сприятимуть усуненню перешкод для стійкого економічного відновлення.

Серед ключових заходів за окремими напрямами, передбачених Меморандумом про економічну та фінансову політику від 16.07.2010 р., такі [7]:

1. Бюджетно-податкова політика має на меті повернути державні фінанси до сталого рівня. Для цього планується:

- забезпечити економічне зростання (на рівні 4,5% у 2011 році);
- скоротити загальний показник дефіциту (на рівні 3,5% у 2011 році) за допомогою коригуючих заходів та введення структурних реформ;
- ліквідувати дефіцит НАК “Нафтогаз України”;
- підвищити ціни на газ (на 50% – у квітні 2011 році, на 20% – у жовтні 2011 року);
- започаткувати пенсійну та адміністративну реформи;
- підвищити середні зарплати та пенсії відповідно до зростання інфляції;
- скоротити субсидії та адміністративні асигнування;
- виділити кошти на поглиблення соціальних програм, спрямованих на те, щоб не допустити погіршення життєвого рівня найменш захищених верств населення у зв’язку з підвищенням цін на газ (особливо найбідніших верств населення);
- виділити кошти на створення бюджетного резерву для захисту від фіскальних ризиків;
- забезпечити граничний обсяг державних гарантій (на рівні 5 млрд. грн. без урахування запозичень від МФО).

2. Монетарна та валютно-курсова політика передбачає:

- відновлення відповідності нормативної бази щодо відкритої валютної позиції оптимальній міжнародній практиці (відкриті валютні позиції обчислюватимуться, виходячи з повного вирахування резервів під втрати від позик, створених під позики в іноземній валюті, та валютних позабалансових статей);

- запровадження календарного плану з поступового скорочення короткої позиції банків (“структурний маяк” станом на кінець березня 2011 року);

- розробку механізмів хеджування та форвардного валютного ринку (створення нормативної бази для: форвардних транзакцій між банками з метою покриття ризиків, що виникають внаслідок клієнтських транзакцій (до кінця березня 2011 року), форвардних транзакцій між банками за відсутності базових транзакцій (“структурний маяк” станом на кінець червня 2011 року));

- зміцнення бази для визначення обмінного курсу (офіційний валютний курс буде встановлюватися на основі транзакцій, що відбуваються того самого робочого дня);

- покращання функціонування валютного ринку.

3. Політика фінансового сектору зосередиться на вирішенні питань проблемних банків і рекапіталізації системних банків. При цьому планується:

- рекапіталізація банків з використанням бюджетних коштів (має бути суворо обмежена до сум, які закладено у бюджет, але не реалізовано у 2010 році);

- реабілітація заходів щодо посилення діяльності державних банків;

- запровадження комплексної стратегії ефективного розв’язання проблеми непрацюючих позик;

- розробка та впровадження заходів, спрямованих на зміцнення банківської системи.

22 грудня 2010 року за підсумками завершення першого перегляду програми співробітництва України з МВФ Рада директорів фонду прийняла рішення про виділення Україні другого траншу кредиту стенод-бай розміром 1 млрд. СПЗ (1,5 млрд. дол. США). Таким чином, загальний обсяг коштів, виділених Україні в рамках програми, складає 2,25 млрд. СПЗ (3,4 млрд. дол. США).

Отже, потреба України у підтримці міжнародними фінансовими організаціями зумовлена такими причинами. По-перше, у теперішній час Україна фактично не має реального доступу на міжнародні фінансові ринки, тому слід розраховувати на активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з МВФ. По-друге, політика МВФ щодо України спрямована на стабілізацію соціально-економічної ситуації в країні. Кредити, отримані від МВФ, використовуються для підтримки курсу національної валюти та фінансування дефіциту платіжного балансу України. Однак

при цьому найважливішим є збереження країною самостійності у визначенні соціально-економічної політики та реалізації макроекономічної політики, тобто унеможливлення ситуації за якої Україна перетвориться на “залежну підсистему”.

Продовження співробітництва з МВФ є потужним сигналом міжнародним кредиторам та

інвесторам щодо довіри до України, покращання її іміджу. Це надає ширші можливості використання зовнішніх ресурсів для фінансування програм економічного розвитку та сприяє відновленню ділової активності в Україні.

Список використаних джерел

1. Довідка про стан та перспективи співробітництва України з МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2932.htm>
2. Official site of the World Bank [Electronic resource]. – Access mode : www.worldbank.org – Screen title.
3. Міжнародні організації : [навч. посіб.] / за ред. О. С. Кучика. – К. : Знання, 2006. – 497 с.
4. Сайкевич М. І., Лебединець Л. Є. Вплив міжнародного кредитування на перспективи розвитку економіки України / М. І. Сайкевич, Л. Є. Лебединець // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6 (96). – С. 43–48.
5. Klingen C. Worst Outcome Was Avoided in Emerging Europe [Electronic resource] / Klingen C. ; New IMF Study Finds. – Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car102010b.htm>
6. Закон України “Про принципи функціонування ринку природного газу” від 08.07.2010 р. № 2467-VI // Голос України. – № 136. – 24.07.2010.
7. Україна – Меморандум про економічну та фінансову політику від 16.07.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=890_005 – Назва з титул. екрана.

УДК 32.351:303.7:303

О. І. Павлов,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри,

Одеський регіональний інститут державного управління
НАДУ при Президентів України

Інформаційно-аналітична діяльність як складова процесу публічного управління

Визначено сутність, структуру та функціональне призначення інформаційно-аналітичної діяльності. З'ясовано її місце у системі публічного управління як невід'ємної складової управлінського процесу.

Ключові слова: аналітика, інформаційно-аналітична діяльність, консультування, прогнозування, процес публічного управління, система публічного управління, управлінське рішення.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується, з одного боку, зростанням обсягу інформації, підвищенням ролі знань як форми її існування для забезпечення людської життєдіяльності, а з іншого – удосконаленням технологій накопичення, обробки, передачі та зберігання інформації. Це соціальне явище отримало назву інформаційної революції, початок якої у розвинених країнах датується другою половиною ХХ ст. Відтоді людство почало ідентифікувати з “суспільством знань”, а самі знання, за висловом американського футуролога Е. Тоффлера, перетворилися на паливо прогресу [7, с. 27]. За таких умов підвищуються вимоги до інформаційно-аналітичної діяльності. Особливого значення цей вид діяльності набуває у системі публічного управління. Це, у свою чергу, актуалізує питання визначення місця інформаційно-аналітичної діяльності в управлінському процесі.

У науковій літературі та управлінській практиці мають місце два основні недоліки щодо розуміння сутності інформаційно-аналітичної діяльності,

пов'язані з її обмеженням суто політичною сферою або зведенням змісту цього виду діяльності лише до інформаційного забезпечення. Як зауважує С. Телешун, “...більшість політологів під політичною аналітикою розуміють будь-який аналіз політики як такий” [6, с. 57], тобто предметне поле аналітики свідомо звужується до сфери діяльності політичних інститутів. Це наклало свій відбиток і на оцінку функцій аналітичних підрозділів суб'єктів управління. Так, А. Дегтяр зводить функцію аналітичної служби до здійснення інформаційного супроводу управління [4, с. 37], а О. Бобровська обмежує процес супроводження управління стадією прийняття управлінських рішень [2, с. 252]. На думку Ю. Черепіна, система інформаційно-аналітичного забезпечення регіональних органів виконавчої влади призначена для подання інформації до центральних органів виконавчої влади, забезпечення інформаційних потреб громадян і установ регіону та аналітичної підтримки рішень керівників регіону з питань, що стосуються їхньої компетенції [8, с. 172]. Така диференціація інформаційно-аналітичного супроводження

© О. І. Павлов, 2011